

Competitive Analysis of Isparta Fruit Sector through Diamond Model

Derya Balcı^{1,a,*} Fatma Handan Giray^{1,b}

¹Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, Isparta University of Applied Sciences, 32200 Isparta, Turkey

*Corresponding author

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p><i>Research Article</i></p> <p>Received : 02/02/2020 Accepted : 07/02/2020</p> <p>Keywords: Competitive power Isparta Fruit sector Diamond model Clustering</p>	<p>In order to gain competitive advantage in national and international markets through globalization, make the competition sustainable, produce products with advanced technologies and innovative activities and make a flexible production in line with changing demand make firms and / or sectors advantageous in global competition. This study aimed at analyzing a competitive analysis of fruit sector through the Diamond Model developed by Michael Eugene Porter in order to demonstrate national and sectoral competitiveness. For this purpose, the current situation of fruit sector, which is an important economic activity in Isparta, was put forward and analyzed its competition level was discussed. The necessary data for the Diamond Model were gathered through face-to-face surveys with 47 large fruit producers and in-depth interviews with the representatives of other related sectors. Although the fruit sector and related sectors have been located close to natural resources and inputs in the neighbourhood in Isparta, an ordinary agglomeration has emerged but it could not be clustered because collaboration culture has not been developed in the sector and intersectoral. This fact decreases the regional competition chance of the sector. However, existence of an easy and continuously communication among all actors in the sector, state supports to sectoral cooperation / organizations, and actors who are compulsory for benefiting these supports in the region should be considered important advantages for a clustering and increasing regional competitiveness power of fruit sector.</p>

Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 8(3): 784-792, 2020

Isparta Meyvecilik Sektörünün Karo Modeli ile Rekabet Analizi

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
<p><i>Araştırma Makalesi</i></p> <p>Geliş : 02/02/2020 Kabul : 07/02/2020</p> <p>Anahtar Kelimeler: Rekabet gücü Isparta Meyve sektörü Karo Modeli Kümelenme</p>	<p>Küreselleşmeyle birlikte ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet avantajı elde edebilmek ve rekabeti sürdürülebilir hale getirmek için gelişmiş teknolojilerle ve yenilikçi faaliyetlerle ürün üretmek ve değişen talep doğrultusunda esnek üretim yapmak, küresel rekabette firmaları ve/ya sektörleri avantajlı konuma getirmektedir. Çalışmada, Michael Eugene Porter'ın ulusal ve sektörel rekabetçiliği ortaya koymak için geliştirdiği Karo (Diamond) Modeliyle Isparta'da meyvecilik sektörünün rekabet analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak, öncelikle Isparta'da önemli bir ekonomik faaliyet olan meyveciliğin mevcut durumu ortaya konulmuş ve ardından rekabet düzeyi tartışılmıştır. Karo Modeli faktörleri çerçevesinde oluşturulan anket formları, 47 büyük meyve üreticisiyle yüz yüze görüşülerek doldurulmuş ve ilgili diğer sektörlerin temsilcileriyle de görüşmeler yapılmıştır. Isparta'da meyvecilik sektörü ve ilişkili diğer sektörler aynı coğrafi bölgede doğal kaynağa ve girdilere yakın bir şekilde konumlanmış olmakla birlikte, sektör içinde ve sektörler arasında beraber çalışma kültürü gelişmediği için doğal bir yığın ortaya çıkmış ama kümeleşmemiştir. Bu durum ise, sektörün bölgesel rekabet şansını azaltmaktadır. Bununla birlikte, sektördeki tüm aktörler arasında kolay ve sürekli bir iletişimin olması ve devletin sektörler arası birliktelikleri desteklemesi ve bu destekten yararlanmak için zorunlu olan aktörlerin bölgedeki mevcudiyeti Isparta'da meyvecilikteki yığın oluşumunun kümeye dönüşümünde ve bölgesel rekabet gücünü artırmada önemli bir avantaj olarak değerlendirilmelidir.</p>

^a deryabalcı32@gmail.com

^b <https://orcid.org/0000-0001-7099-9356> | handan.giray@gmail.com

^c <https://orcid.org/0000-0003-4256-9652>

Giriş

Porter'a göre modern rekabet, üretkenliğe bağlıdır. Üretkenlik ise firmaların nerede rekabet ettiklerine değil, nasıl rekabet ettiklerine bağlıdır. Firmalar herhangi bir sektörde karmaşık metotlar, ileri teknolojiler kullanır ve benzeri olmayan ürünler ve hizmetler sunarlar üretkenlikleri ve rekabetçiliklerini arttırabilirler (Porter, 1998).

Rekabetçilik, "mikroekonomide firmaların rekabet etme, kârlarını ve büyüme kapasitelerini artırma; makroekonomik düzeyde ise ülkelerin uluslararası rekabetin sınavını geçebilecek ürünler ve hizmetler üretebilmesi ve yurtiçi reel gelirini artırması" olarak tanımlanmaktadır (Ulusoy, 2006).

Rekabet gücü, bir sektörün diğer ülkelerdeki aynı sektörlerle göre daha yüksek gelir ve istihdam yaratma gücüdür. Bir ülkenin ürettiği mallarda fiyat, kalite, tasarım, güvenilirlik ve zamanında teslim unsurlarında diğer ülkelerle yarışabilir kapasitede olmasıdır (Gürpınar ve Sandıkçı, 2008).

Endüstri düzeyinde rekabet gücü ise bir sanayinin rakipleri ile eşit veya daha üst bir verimlilik düzeyinde uluslararası piyasa şartlarına uygun mal ve hizmet üretmesi ve uluslararası piyasaların standart ve taleplerinde mal ve hizmet üretebilmeyi sağlayan buluş ve yenilikleri gerçekleştirebilme yeteneğine sahip olmasıdır (Gürpınar ve Sandıkçı, 2008).

Çalışmada Isparta ili ekonomisinde önemli bir sektör olan meyveciliğin rekabet gücünün Porter'ın Karo Modeli ile analizi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle Isparta ilinde meyvecilik sektörü hakkında bilgiler verilmiş, daha sonra ise sektörün Porter'ın Karo modeliyle rekabet analizi yapılmıştır. Orijinal ismi "Diamond" olan ve Türkçe karşılığı "Elmas" modeli olarak da kullanılan modelin gösteriminin karo şeklinde olması nedeniyle bu tabiri kullanan literatürlerin yaklaşımı benimsenerek bu çalışmada da "Karo Model" tercih edilmiştir.

Isparta Meyvecilik Sektörü

Isparta ili, Akdeniz Bölgesi'nin batı bölümünde ve iç kesiminde, 30°20' ve 31°33' doğu boylamları ile 37°18' ve 38°30' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. İl, Göller Bölgesi'nin merkezi konumundadır. İl, etrafı yüksek dağlarla çevrili olan ilin toprakları engebeli bir yapıya sahiptir. Bunun yanında ova ve vadi özelliğinde düzlükler ve doğal göller de bulunmaktadır (Anonim, 2018a). Isparta, Akdeniz iklimi ile Orta Anadolu'da hüküm süren karasal iklim arasındaki geçiş bölgesinde yer aldığı için il sınırları içinde her iki iklim özellikleri de görülmektedir. Akdeniz'e yakın olan güney bölgeleri Akdeniz iklimi özelliği gösterdiğinden yazları sıcak ve kurak geçer, Kuzeydoğuya gidildikçe karasal iklim özellikleri kendini gösterir ve kışlar daha soğuk geçer. İl merkezinde ise kışlar ilin kuzey bölümlerine göre ılık ve yağışlıdır (Anonim, 2018a).

Isparta, sahip olduğu iklim, verimli alüvyal tarım toprakları ve su kaynaklarıyla elma, kiraz, kayısı, erik, vişne, üzüm, armut, ayva gibi meyvelerin yetişmesine imkân sağlayan coğrafi bir konumdadır. Bu potansiyeli sayesinde meyvecilik faaliyetleri gelişmiş ve dolayısıyla meyve ağacı sayısı da sürekli artmıştır. Bu süreç başta elma

olmak üzere depolanabilir meyvelerin yetiştirilmesi ve Isparta'da soğuk hava depolarının kurulmasını teşvik etmiş, depolanan ürünlerin hasat zamanına göre daha kârlı olması daha çok ürünün depolanmasını sağlamış böylece meyvecilik faaliyetleri ve depoculuk karşılıklı gelişme göstermiştir. Soğuk hava depoları, ürünün nakliyesinden sınıflandırılmasına, işlenmesine, depodaki bakımına, soğutucu teçhizatların bakım ve onarımına kadar çeşitli iş kollarının gelişmesini sağlayarak bölge halkı için de ekonomik bir kazanç unsuru olmuştur (Sargın ve Okudum, 2014).

Türkiye, elma ve kiraz üretim miktarı bakımından dünyada önemli bir yere sahiptir. Çizelge 1'de de görüldüğü gibi Türkiye, elma üretim miktarı ve oranları bakımından, 3.032.164 ton üretim miktarıyla Çin (41.390.000 ton) ve ABD (5.173.670)'den sonra dünyada üçüncü sırada yer almaktadır (FAO, 2018). Oransal olarak ise dünyada üretilen elmanın %49,78'i Çin'e aittir. ABD'nin dünya elma üretimi içindeki payı %6,22 ve Türkiye'nin ise %3,65'tir.

Çizelge 1. Dünya elma üretim miktarı (ton) ve ülkelerin payları (2017) (FAO, 2018)

Table 1. World apple production (tonnes) and countries' shares (in 2017) (FAO, 2018)

Ülkeler	Üretim Miktarı (ton)	Üretim Miktarı Payı (%)
Çin	41.390.000	49,78
ABD	5.173.670	6,22
Türkiye	3.032.164	3,65
Polonya	2.441.393	2,94
Hindistan	2.265.000	2,72
İran	2.096.749	2,52
İtalya	1.921.272	2,31
Şili	1.766.210	2,12
Fransa	1.710.755	2,06
Rusya Federasyonu	1.639.421	1,97
Diğer Ülkeler	19.702.693	23,70
Toplam	83.139.327	100,00

Dünya kiraz üretiminde ise Türkiye ilk sırada yer almaktadır. Çizelge 2'de görüldüğü üzere Türkiye 2017 yılında 627.132 ton kiraz üretim miktarına sahiptir. Böylece Türkiye, dünyada üretilen toplam kirazın %25,67'sini üretmektedir. Türkiye'yi 398.140 ton ile ABD ve 140.081 ton üretim miktarı ile İran takip etmektedir (FAO, 2018).

Türkiye'de en fazla elma üretim miktarına sahip beş il Çizelge 3'te verilmiştir. Buna göre 2017 yılında Türkiye'de üretilen elmanın %20,36'sı Isparta'ya aittir. Bu oran ile Isparta, üretim miktarı bakımından Türkiye'de ilk sırada gelmektedir. Karaman ise %16,42 ile üretim miktarı açısından ikinci sırada yer almaktadır. Isparta ve Karaman'ı %10,81 ile Niğde, %8,99 ile Antalya ve %4,71 ile Denizli takip etmektedir.

Son on yılda Isparta ve Türkiye toplam elma üretim alanı ve Isparta'nın Türkiye içindeki üretim oranı Çizelge 4'te verilmiştir. Buna göre 2017 yılında Türkiye'de 1.753.572 da olan elma üretim alanının %13,20'si (231.508 da) Isparta'dadır.

İl, geleneksel olarak meyvecilik yapan deneyimli elma üreticileri ile üniversite ve kamu araştırma olanaklarının ve özel sektör girişimlerinin birleşmesiyle elma endüstrisinde dikkat çeker bir konuma gelmiştir. Bununla birlikte henüz Isparta elmasının pazarda tanınırlığı veya tüketici tarafından bilinirliği sağlanamamıştır (Giray, 2015).

Çizelge 5'te görüldüğü gibi Türkiye'de, 2017 yılında üretilen 3.032.164 ton elmanın 617.375 tonu Isparta'da üretilmiştir. Yıllara göre değişimle birlikte, Türkiye elma üretiminin %20 civarındaki kısmı Isparta'da üretilmektedir (TÜİK, 2018).

Isparta'da son on yılda üretim alanı ve üretim miktarı en fazla olan çeşit Starking elmasıdır. Starking çeşidini Golden, diğer çeşitler ve Granny Smith takip etmektedir.

Türkiye'de kiraz üretim miktarı bakımında illere göre bir değerlendirme yapıldığında, 2017 yılında %10,92 ile İzmir ilk sırada gelmektedir. İzmir'i sırasıyla Konya (%8,98),

Manisa (%6,96), Amasya (%6,33), Afyonkarahisar (%5,71), Bursa (%5,51) ve Isparta (%5,32) izlemektedir (TÜİK, 2018). Bu oranlar Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 7'de de görüldüğü gibi kiraz üretim alanında 2008 ve 2017 yıllarında sürekli artış olmuştur. Üretim, iklim şartları ve tarımsal üretimin kendine özgü diğer koşulları nedeniyle istikrarsızlık göstermektedir.

Isparta'da meyvecilik faaliyeti ile ilişkili olarak meyvecilik yapan halkın meyve fidanını tedarik edebileceği meyve fidanı yetiştiren ve/veya pazarlayan çeşitli firmalar kurulmuştur. Yine ana faaliyet alanına bağlı olarak bölgede kasa fabrikaları, meyve suyu fabrikaları ve nakliye firmaları kurulmuştur. Ayrıca, meyve hasadı zamanı Isparta, yoğun bir mevsimlik işçi göçü almakta ve bu da başta ulaştırma, konaklama, yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını temin etme konusunda bölge ekonomisini canlandırmaktadır.

Çizelge 2. Dünya kiraz üretim miktarı (ton) ve ülkelerin payı (2017) (FAO, 2018)

Table 2. World cherry production (tonnes) and countries' shares (in 2017) (FAO, 2018)

Ülkeler	Üretim Miktarı (ton)	Üretim Miktarı Payı (%)
Türkiye	627.132	25,67
ABD	398.140	16,29
İran	140.081	5,73
Özbekistan	136609	5,59
Şili	126.642	5,18
İtalya	118.259	4,84
İspanya	114.433	4,68
Yunanistan	89.600	3,67
Ukrayna	70.860	2,90
Suriye	68.518	2,80
Diğer Ülkeler	553.135	22,64
Toplam	2.443.409	100,00

Çizelge 3. Türkiye'de illere göre elma üretim miktarı (ton) ve payları (2017) (TÜİK, 2018)

Table 3. Apple production (tonnes) in Turkey by provinces (in 2017) (TUİK, 2018)

İller	Üretim Miktarı (ton)	Üretimdeki Payı (%)
Isparta	617.375	20,36
Karaman	497.734	16,42
Niğde	327.847	10,81
Antalya	272.591	8,99
Denizli	142.784	4,71
Diğer İller	1.173.833	38,71
Toplam	3.032.164	100,00

Çizelge 4. Isparta ve Türkiye toplam elma üretim alanı (da) ve üretim alanı payındaki gelişmeler (TÜİK, 2018)

Table 4. Total apple production area (da) in Isparta and Turkey (TUİK, 2018)

Yıllar	Isparta Toplam Elma Üretim Alanı (da)					Türkiye Toplam Elma Üretim Alanı (da)	Isparta üretim Alanı Payı (%)
	Golden	Starking	Granny S.	Diğer	Toplam		
2008	69.652	107.750	2.710	5.408	185.520	1.583.996	11,71
2009	78.237	116.525	3.115	7.803	205.680	1.626.499	12,65
2010	78.405	115.815	3.510	12.385	210.115	1.650.775	12,73
2011	73.888	112.199	4.817	15.818	206.722	1.666.718	12,40
2012	75.270	117.066	5.415	19.868	217.619	1.748.126	12,45
2013	75.158	115.478	5.587	20.555	216.778	1.730.955	12,52
2014	75.826	115.789	6.448	25.585	223.648	1.714.169	13,05
2015	75.683	116.046	6.450	27.943	226.122	1.714.098	13,19
2016	75.279	117.653	6.490	28.715	228.137	1.733.935	13,16
2017	76.930	117.458	6.375	30.745	231.508	1.753.572	13,20

Çizelge 5. Türkiye ve Isparta toplam elma üretim miktarı (ton) (2008-2017) (TÜİK, 2018)

Table 5. Total apple production (tonnes) in Isparta and Turkey (2008-2017) (TUIK, 2018)

Yıllar	Isparta Toplam Elma Üretim Miktarı (ton)					Türkiye Toplam Elma Üretim Miktarı (ton)	Üretim Miktarı Payı (%)
	Golden	Starking	Granny S.	Diğer	Toplam		
2008	187.101	328.663	4.089	14.611	534.464	2.504.494	21,34
2009	240.193	346.153	6.251	18.241	610.838	2.782.365	21,95
2010	218.911	306.157	7.781	16.522	549.371	2.600.000	21,13
2011	219.533	355.425	9.129	25.842	609.929	2.680.075	22,76
2012	235.116	354.715	9.836	35.128	634.795	2.888.985	21,97
2013	238.996	351.707	10.802	33.357	634.862	3.128.450	20,29
2014	240.035	350.886	12.459	42.886	646.266	2.480.444	26,05
2015	175.926	221.043	12.408	26.561	435.938	2.569.759	16,96
2016	230.137	316.567	13.510	36.289	596.503	2.925.828	20,39
2017	247.208	323.786	12.206	34.175	617.375	3.032.164	20,36

Çizelge 6. Türkiye’de en fazla kiraz üreten illerin üretim miktarı (ton) ve payları (%) (2017) (TÜİK, 2018)

Table 6. Cherry production (tonnes) in Turkey by provinces (in 2017) (TUIK, 2018)

İller	Üretim Miktarı (ton)	Üretim Miktarı Payı (%)
İzmir	68.509	10,92
Konya	56.294	8,98
Manisa	43.638	6,96
Amasya	39.694	6,33
Afyonkarahisar	35.818	5,71
Bursa	34.524	5,51
Isparta	33.353	5,32
Diğer İller	315.302	50,28
Toplam	627.132	100,00

Çizelge 7. Isparta ve Türkiye toplam kiraz üretim alanı (da), üretim miktarı (ton) ve Isparta’nın üretim miktarı payı (2008-2017) (TÜİK, 2018)

Table 7. Total cherry production area (da), production amount (tonnes) in Isparta and Turkey (2008-2017) (TUIK, 2018)

Yıllar	Isparta		Türkiye		Üretim Miktarı Payı (%)
	Alan (da)	Miktar (ton)	Alan (da)	Miktar (ton)	
2008	35.529	16.854	597.510	338.361	4,98
2009	36.349	20.605	624.585	417.694	4,93
2010	38.695	21.885	670.459	417.905	5,24
2011	44.217	24.819	699.846	438.550	5,66
2012	48.552	25.172	744.138	470.887	5,35
2013	51.429	31.732	764.594	494.325	6,42
2014	52.454	21.364	790.420	445.556	4,79
2015	53.762	13.768	814.078	535.600	2,57
2016	54.268	55.657	847.461	599.650	9,28
2017	55.330	33.353	854.009	627.132	5,32

Türkiye ve Isparta’nın 2008-2017 yıllarında kiraz üretim alanı, üretim miktarı ve üretimde Isparta’nın payı Çizelge 7’de verilmiştir. Buna göre, Türkiye’de 2017 yılında 627.132 ton üretimi yapılan kirazın 33.353 tonu Isparta’ya aittir. Isparta, bu miktarla Türkiye kiraz üretiminin %5,32’sini oluşturmaktadır (TÜİK, 2018).

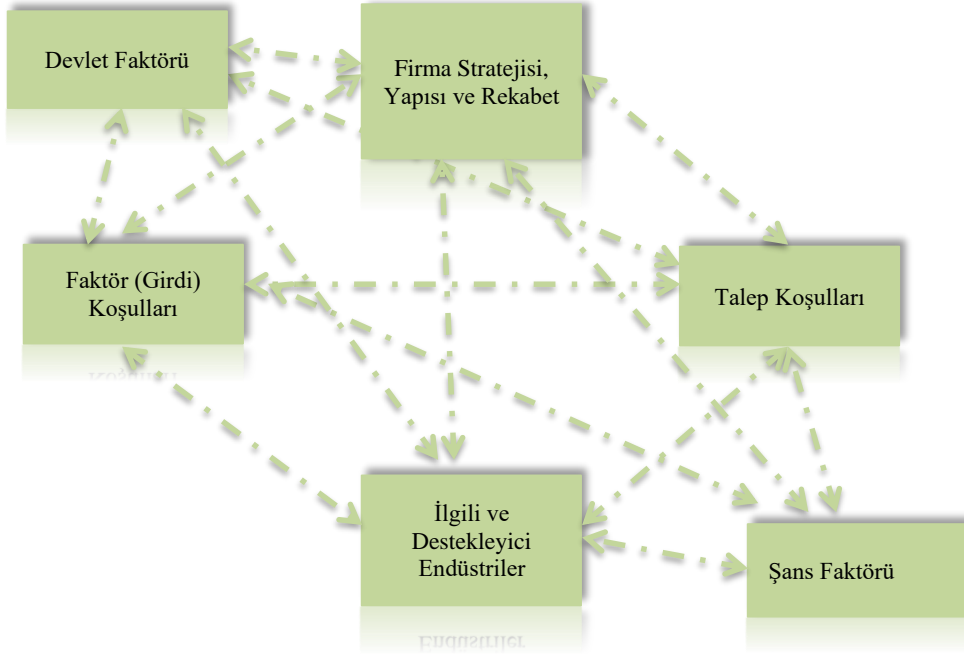
Karo Modeli ve Rekabet Avantajı

Porter, 1980’lerin sonlarında ulusal rekabetçilik üzerine çeşitli ülkelerde çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar neticesinde Porter, ‘Ulusların Rekabet Üstünlüğü (The Competitive Advantage of Nations)’ adlı kitabını yayımlamıştır. Çalışmalarında ulusların rekabet üstünlüğünün coğrafyayla olan ilgisine değinmiştir (Yiğit, 2012).

Porter, ‘Ulusların Rekabet Üstünlüğü’ adlı kitabında, ulusların rekabet üstünlüğünü ortaya koymak için ABD, Almanya, Japonya, Danimarka, İngiltere, İtalya, İsviçre, İsveç, Singapur ve Güney Kore olmak üzere 10 ülkeden 100’ü aşkın sektörün incelenmesi ile oluşturduğu Karo Modeline yer vermiştir (Kartal, 2013). Ulusların Rekabet Üstünlüğünü, girdi koşulları, talep koşulları, ilgili ve destekleyici endüstriler, firma stratejisi yapısı ve rekabet olmak üzere dört faktörden oluşan rekabet elması ile açıklamıştır (Yiğit, 2012).

Porter’in Karo Modelinin unsurları Şekil 1’de gösterilmektedir

Faktör (girdi) koşulları: Belirli bir endüstride rekabet etmek için gerekli olan yetenekli işgücü veya altyapı gibi üretim faktörlerinden oluşmaktadır (Porter, 1990).

Şekil 1. Porter Karo Modeli (Porter, 1990)
Figure 1 Porter's Diamond Model (Porter, 1990)

Talep koşulları: Sektörün ürün veya hizmetine yönelik taleptir (Porter, 1990). Güçlü ve bilinçli bir şekilde var olan yerel talep, hem alıcıların ne almak istediklerine hem satıcıların ne satmak istediklerine katkıda bulunur, firmalar müşterilerinin beklentilerindeki değişimleri erken fark ederler ve böylece müşterilerinin beklentilerine uluslararası rakiplerinden daha önce cevap verebilirler. Bilinçlilik düzeyi artan yerel alıcılar ve onların taleplerine cevap verebilen firmaların, uluslararası alanda da rekabet gücünün artma şansı yükselmiş olur (Koç ve Ozbazkurt, 2014).

İlgili ve destekleyici endüstriler: Uluslararası düzeyde rekabetçi olan tedarikçi endüstrilerin ve diğer ilgili endüstrilerin bir ülkede var olup olmamasıdır (Porter, 1990).

Firma ile bağlantılı yan sanayi ve destekleyici endüstriler başka bir deyişle tedarikçiler endüstriyi yakından tanır ve meydana gelecek değişimleri önceden görerek buna uygun tepki verir. Tedarikçinin endüstriye ilişkin bilgilerini üreticiyle paylaşması onun rekabet avantajı kazanmasına katkı sağlar (Koç ve Ozbazkurt, 2014).

Firma stratejisi, yapısı ve rekabet: Ülkede firmaların nasıl oluşturulduğunu, organize edildiğini ve yönetildiğini ve aynı zamanda yerel rekabetin doğasını düzenleyen koşullardır (Porter, 1990).

Firmanın faaliyette bulunduğu sektörün yapısal özellikleri, rekabet durumu ve bu durumlar karşısında uygulayacağı strateji önemlidir. Firmaların buldukları çevrede yoğun bir rekabetin bulunması firmalara, fiyatları düşürme, yeni ürünler üretme konusunda itici güç olmaktadır (Koç ve Ozbazkurt, 2014).

Devlet faktörü: Devlet, firmaların uluslararası pazarlarda rekabet gücü kazanmalarında çeşitli görevler üstlenmektedir. Bu görevler, firmaları geliştirilmiş standartlar ile performanslarını yükseltmek için cesaretlendirmek, talep görece ürünleri önceden tespit ederek bu ürünleri modellemek, özelleştirilmiş girdi

üretimine odaklamak ve tekelleşmeyi kısıtlayarak bölgesel rekabetin engellenmesini önlemektir. Böylece devlet, Karo Modeli'nin dört ana bileşenini destekler nitelikte bir rol üstlenmelidir (Koç ve Özbozkurt, 2014).

Şans faktörü: Devletin veya sektörün kontrolünün dışında gelişen dış faktörlerdir. Savaş, doğal afetler, coğrafi konum itibari ile büyük pazarlara olan yakınlık, finans piyasalarındaki kaymalar, petrol şokları gibi girdi maliyetlerindeki değişiklikler ve küresel ve bölgesel talepteki değişiklikler gibi faktörler sektörü etkileyen şans faktörleri olarak değerlendirilebilir (Routledge, 2018).

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyali, Isparta'da en fazla üretilen ve Türkiye'de önemli bir yeri olan elma ve kiraz üretimi yapan işletmecilerle ve meyveciliğe bağlı gelişen sektör temsilcileri ile yapılan anketlerden ve derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilerden oluşmaktadır. Ayrıca TÜİK, Tarım ve Orman İl ve İlçe Müdürlüklerinin istatistik verileri ve konuyla ilgili bilimsel çalışmalardan önemli ikincil kaynaklar olarak yararlanılmıştır.

Çalışmada, TÜİK'ten elde edilen veriler doğrultusunda Isparta ilinde en fazla üretimi yapılan meyvelerin elma ve kiraz olduğu belirlenmiştir. Bu meyvelerde en fazla üretim miktarına sahip ilçeler belirlenerek il ve ilçelerde çalışan uzmanların görüşleri doğrultusunda ve konunun özelliği nedeniyle elma ve kiraz üreten en büyük üreticiler ve depocular olmak üzere toplam 47 kişi ile yüz yüze anket yapılmıştır. Ayrıca, sektörde faaliyet gösteren diğer destekleyici sektörler ve kurumlar olan meyve fidanı, tarım alet ve makineleri üreten firmalar, meyve suyu fabrikası, kasa fabrikası, Ticaret ve Sanayi Odası, Ticaret Borsası, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı çalışanları ile görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmada, daha önceki benzer çalışmalarda kullanılan yöntemlerden Porter'ın ülkelerin uluslararası rekabetçilik düzeylerini belirlemek için geliştirdiği, sektör ve firma

düzeyinde de uygulama alanı bulan Karo Modeli, Isparta meyvecilik sektörünün rekabet gücünün analizi için tercih edilmiştir.

Çalışmada, sahada veri toplamak için yüz yüze anket yöntemi kullanılmıştır. Meyve üreticilerine yönelik uygulanan ankette kiraz ve elma üreticilerinin meyvecilik sektörünün mevcut durumu ve rekabet potansiyeline dair görüşlerine başvurulmuştur. Anket formu "Isparta Meyvecilik Sektörünün Rekabetçiliğini Ölçen Anket" başlığında yapılandırılmıştır. Anket soruları oluşturulurken, Karayılmazlar ve Şener Uzman (2016) ile Sayın (2017)'in çalışmalarında kullandıkları anket formundan yararlanılmıştır. Anket soruları, Karo Modelinin dört ana unsuru olan, girdi (faktör) koşulları, talep koşulları, ilgili ve destekleyici endüstriler, firma stratejisi, yapısı ve rekabet ile iki destekleyici unsuru olan, devlet faktörü ve şans faktörüne göre yapılandırılarak toplam altı bölümden oluşmuştur. Rekabet gücünü ortaya koymada sorular, beşli Likert ölçeğine göre oluşturulmuştur.

TÜİK verilerine göre, Isparta'nın tüm ilçelerinde elma üretimi yapılmaktadır (Çizelge 8). Eğirdir ve Gelendost ilçeleri, en fazla üretim miktarına sahipken bu ilçeleri

Senirkent, Şarkikaraağaç ve Yalvaç izlemektedir.

Kiraz üretimi de Isparta'nın tüm ilçelerinde yapılmakta olup Senirkent ilçesi en fazla üretim miktarına sahiptir. Çizelge 9'da gösterildiği gibi bunu Isparta Merkez ve Uluborlu ilçeleri takip etmektedir.

Bulgular ve Tartışma

Isparta Meyvecilik Sektörünün Karo Modeli ile Rekabet Analizi

Karo Modelinin dört temel unsuru olan Faktör (Girdi) Koşulları, Talep Koşulları, İlgili ve Destekleyici Endüstriler, Firma Stratejisi, Yapısı ve Rekabet ve dolaylı iki unsuru olan Devlet ve Şans faktörü başlıkları altında Isparta meyvecilik sektörünün rekabetçiliğini ölçen anket soruları düzenlenmiş ve sorulara verilen puanlar değerlendirilerek her bir faktörün avantajlı ve dezavantajlı yönleri belirlenmiştir.

Çalışmada, meyvecilik sektörü için Karo Modelinin dört temel unsuru ve iki destek unsur için verilerin analiz sonuçları ile birlikte, araştırma sırasındaki gözlemler ve uzman görüşleri dikkate alınarak, sektörün avantajları ve dezavantajları belirlenmiş ve Çizelge 10'da sunulmuştur.

Çizelge 8. Isparta ilçelerinin elma üretim alanı (da), üretim miktarı (ton) ve il içindeki payı (2017) (TÜİK, 2018)
Table 8 Apple production area (da) and production amount (tonnes) in Isparta by districts (2017) (TUİK, 2018)

İlçeler	Elma Üretim Alanı (da)	Elma Üretim Miktarı (ton)	İl Üretim Miktarındaki Payı (%)
Eğirdir	60.117	287.492	46,57
Gelendost	55.690	183.047	29,65
Senirkent	41.113	52.466	8,50
Şarkikaraağaç	6.111	21.491	3,48
Yalvaç	26.621	17.114	2,77
Aksu	4.937	15.524	2,51
Atabey	4.250	10.514	1,70
Uluborlu	9.177	9.904	1,60
Merkez	7.525	7.233	1,17
Gönen	8.911	5.293	0,86
Keçiörlü	2.154	3.261	0,53
Yenişarbademli	4.147	2.524	0,41
Sütçüler	755	1.512	0,24
Isparta Toplamı	231.508	617.375	100,00

Çizelge 9. Isparta ilçelerinin kiraz üretim alanı (da), üretim miktarı (ton) ve il içindeki payı (2017) (TÜİK, 2018)
Table 9. Cherry production area (da) and production amount (tonnes) in Isparta by districts (2017) (TUİK, 2018)

İlçeler	Kiraz Üretim Alanı (da)	Kiraz Üretim Miktarı (ton)	İl Üretim Miktarındaki Payı (%)
Senirkent	17.000	13.200	39,58
Merkez	6.900	5.327	15,97
Uluborlu	17.586	5.223	15,66
Atabey	3.450	1.954	5,86
Gelendost	542	1.742	5,22
Şarkikaraağaç	1.755	1.356	4,07
Yalvaç	1.720	959	2,88
Eğirdir	1.600	920	2,76
Keçiörlü	2.260	882	2,64
Yenişarbademli	750	808	2,42
Gönen	1.390	642	1,92
Sütçüler	305	292	0,88
Aksu	72	48	0,14
Isparta Toplamı	55.330	33.353	100,00

Çizelge 10. Faktör (Girdi) koşulları analiz sonuçları
Table 10. Factor (input) conditions analysis results

Faktör (Girdi) Koşulları	Cevaplar (%)					Ort. (+/-)	
	1*	2*	3*	4*	5*		
A1 Yenilikçilik için ihtisaslaşmış beyin gücü bulunmaktadır.	25,5	31,9	0	23,4	19,1	2,79	-
A2 Teknoloji kullanımı mevcuttur.	0	8,51	0	44,7	46,8	4,30	+
A3 Sektör, yeni pazarlar hakkında bilgiye sahiptir.	12,8	14,9	31,9	6,38	34	3,34	+
A4 Sektör, yenilikçilik için ulusal fonlar hakkında bilgiye sahiptir.	14,9	23,4	0	36,2	27,7	3,36	+
A5 Sektör, yenilikçilik için uluslararası fonlar hakkında bilgiye sahiptir.	48,9	8,51	4,26	19,1	19,1	2,51	-
A6 Kaliteli ve sürdürülebilir girdi sağlanmaktadır.	12,8	17	2,13	17	51,1	3,77	+
A7 Sektörün hizmetlerine yönelik işgücü karşılanmaktadır.	2,13	34	8,51	40,4	14,9	3,32	+
A8 İşletmelerde yeni teknolojilere yer verilmektedir.	2,13	8,51	2,13	40,4	46,8	4,23	+
A9 Girdiler için kalite ve standart denetimleri yapılmaktadır.	4,26	55,3	0	10,6	29,8	3,06	-
A10 İhtiyaç duyulan vasıflı işgücü bölgeden rahatlıkla bulunmaktadır.	10,6	23,4	12,8	25,5	27,7	3,36	+
A11 Bölgede işgücü maliyetleri düşüktür.	48,9	6,38	29,8	14,9	0	2,11	-
A12 Bölge dışından işgücü temini daha kolaydır.	31,9	4,26	21,3	10,6	31,9	3,06	-
A13 Yetiştirilen ürünün kalitesi yüksektir.	0	4,26	0	21,3	74,5	4,66	+
A14 Bölgede yetişen hammaddenin tür çeşitliliği fazladır.	0	0	6,38	46,8	46,8	4,40	+
A15 Üretim için iklim şartları uygundur.	0	6,38	2,13	40,4	51,1	4,36	+
A16 Sektöre girdi temin edecek alt sektörlerle ulaşım kolaydır.	10,6	6,38	4,26	19,1	59,6	4,11	+
A17 Bölgedeki karayollarının niteliği, üretim ve pazarlama ihtiyaçlarını karşılayacak standartlara sahiptir.	0	6,38	0	23,4	70,2	4,57	+
A18 Bölgedeki genel alt yapı olanakları üretim ve pazarlama ihtiyaçlarını karşılayacak standartlara sahiptir.	6,38	0	6,38	25,5	61,7	4,36	+
A19 Bölgedeki eğitim kurumları rekabetçi bir ekonominin gerekliliklerine cevap verebilmektedir.	42,6	19,1	27,7	4,26	6,38	2,13	-
A20 İhtiyaç duyulan yönetici ve mühendisleri bölgede bulabilmekteyiz.	21,3	6,38	12,8	29,8	29,8	3,40	+

*Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle katılıyorum (5).

Çizelge 10'daki +/- sütunu değerlendirildiğinde, görüşülen kişilere göre, Isparta'da meyve üretimi için iklim şartlarının uygun, teknoloji kullanımı mevcut, olanaklar dâhilinde yeni teknolojiler takip edilmekte ve kaliteli ve sürdürülebilir girdi sağlanmakta; ürünün kalitesi yüksek, tür çeşitliliği fazladır; altyapı olanakları yeterlidir; sektöre girdi temin edecek alt sektörlerle ulaşım kolaydır ve vasıflı işgücü bölgeden daha rahat karşılanmaktadır.

Sektörün dezavantajları ise şu şekilde belirlenmiştir:

- Çoğu işletmede ihtisaslaşmış beyin gücü bulunmamaktadır.
- Sektördeki işletmelerin yeni pazarlar hakkında bilgisi düşüktür.
- Uluslararası destekler hakkında bilgi ve yararlanma düşüktür.
- İşgücü temini zor ve maliyetleri yüksektir.
- Eğitim kurumları rekabetçiliğe destek vermesi açısından yetersizdir.
- Girdiler için kalite ve standart denetimi uygulaması düşüktür.

Talep koşulları açısından, sektörün avantajları; uluslararası talebe hitap edecek çeşitlerin mevcudiyeti; ürüne olan yurtdışı talep, yeni çeşitlerin yetiştirilmesinde tüketici beklentisinin etkisi, ürünün alımında kalite ve fiyatın etkisidir. Bu avantajların yanında dezavantajlar olarak şunlar söylenebilir;

- Ürün ihraç edilebilmektedir; fakat çoğu üretici, araçlar vasıtasıyla ürünlerini ihraç etmektedir.
- Ürüne ulusal talep vardır; fakat ihracat yapılmazsa hem bölgesel hem ulusal talep yetersiz kalmaktadır. Ayrıca fiyat seviyesi üreticiyi tatmin etmemektedir.

Meyvecilik ile ilgili ve meyveciliği destekleyici endüstriler açısından avantajlar ve dezavantajlar Çizelge 12'de sunulmaktadır.

Çizelge 12 incelendiğinde ilgili ve destekleyici sektörler açısından avantajlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Sektörde çok sayıda tedarikçi vardır.
 - Tedarikçi firmalar kaliteli hizmet vermektedir.
 - Kullanılan girdilerin temininde bölgesel tedarikçiler kullanılmaktadır.
 - Bölgede mali destek araçlarına ilişkin hizmet sunan kurumlar bulunmaktadır.
 - Fuar ve festivaller ile tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.
- Dezavantajları ise;
- İş geliştirme ve teknoloji geliştirme konusunda danışmanlık faaliyetleri bulunmamaktadır.
 - Sektörün faaliyetlerine yönelik eğitim hizmeti veren firmalar yetersizdir.
 - Ürün ve hizmet tasarım çalışmaları yetersiz, markalaşma çalışmaları bulunmamaktadır.
 - Stratejik planlamaya ilişkin hizmet sunan kurumlar yetersizdir.
 - Sektördeki işletmeler, tanıtım, pazarlama, nakliye ve AR-GE gibi alanlarda işbirliği yapmamaktadır.

Firma stratejisi, yapısı ve rekabet analizi değerlendirme sonuçlarına göre, sektörün avantajları, üretim sürecine yönelik makine altyapısı yeterlidir; sektörde üretim yapanların çoğu yeni çıkan teknolojiye yer vermektedir ve işletmeler, alanlarında yenilikçi olabilmektedir. Bu olumlu yanlarının yanında, sektördeki aktörler arasında diyalog ve işbirliği zayıf, iletişimi güçlendirecek faaliyetlerin yetersizliği. Sektör içi ağ yapıları ve işbirliği oluşturma girişimlerinin yetersizliği, sektörde kamu ihaleleri için işbirliğinin yapılmıyor olması, sektör aktörlerinin çok ortaklı projelere başvurusunun olmaması ve yereldeki üniversite ile araştırma, geliştirme ve işbirliği yapılmaması, zayıf yönleri olarak belirlenmiştir (Çizelge 13).

Çizelge 11. Talep koşulları analiz sonuçları

Table 11. Demand conditions analysis results

Talep Koşulları	Cevaplar (%)					Ort. (+/-)
	1*	2*	3*	4*	5*	
B1 Ürüne bölgesel talep durumu yeterlidir.	14,9	36,2	6,38	14,9	27,7	3,04 -
B2 Ürüne ulusal talep yeterlidir.	6,38	29,8	12,8	27,7	23,4	3,32 +
B3 Ürüne yurtdışı talep vardır.	0	6,38	4,26	46,8	42,6	4,26 +
B4 İhracat yapılabilirliktedir.	27,7	6,38	10,6	25,5	29,8	3,23 +
B5 Tüketicilerin beklentileri yeni çeşitlerin geliştirilmesi üzerinde etkilidir.	4,26	0	17	40,4	38,3	4,09 +
B6 Tüketicilerin ürünlerin alımı ile ilgili kararlarında en önemli etken ürünün fiyatıdır.	2,13	6,38	2,13	10,6	78,7	4,57 +
B7 Tüketicilerin ürünlerin alımı ile ilgili kararlarında en önemli etken ürünün nitelikli/kaliteli olmasıdır.	2,13	0	0	14,9	83	4,77 +
B8 Uluslararası talebe hitap edecek çeşitler mevcuttur.	0	0	0	10,6	89,4	4,89 +

*Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle katılıyorum (5).

Çizelge 12. İlgili ve destekleyici endüstriler analiz sonuçları

Table 12. Related and supportive industries analysis results

İlgili ve Destekleyici Endüstriler	Cevaplar (%)					Ort. (+/-)
	1*	2*	3*	4*	5*	
C1 Bölgede iş geliştirme için danışmanlık faaliyetleri mevcuttur.	23,4	42,6	14,9	17	2,13	2,13 -
C2 Bölgede teknoloji geliştirme için danışmanlık faaliyetleri mevcuttur.	21,3	25,5	14,9	36,2	2,13	2,13 -
C3 Bölgede eğitim hizmetleri firmalarının mevcuttur.	57,4	17	21,3	2,13	2,13	1,74 -
C4 Bölgede ürün ve hizmet tasarım çalışmaları mevcuttur.	27,7	17	25,5	21,3	8,51	2,66 -
C5 Bölgede pazarlama ve tanıtım hizmetlerine ilişkin faaliyetler mevcuttur.	17	8,51	14,9	53,2	6,38	3,23 +
C6 Bölgede markalaşma konusunda çalışmalar mevcuttur.	31,9	23,4	12,8	19,1	12,8	2,57 -
C7 Bölgede mali destek araçlarına ilişkin hizmet sunan kurumlar mevcuttur.	12,8	2,13	17	42,6	25,5	3,66 +
C8 Bölgede stratejik planlamaya ilişkin hizmetler sunan kurumlar mevcuttur.	53,2	6,38	31,9	6,38	2,13	1,98 -
C9 Sektörde çok sayıda tedarikçi vardır.	0	0	10,6	36,2	53,2	4,43 +
C10 Bölgede tedarikçi firmalar kaliteli hizmet vermektedir.	4,26	4,26	10,6	55,3	25,5	3,94 +
C11 Sektörde kullanılan girdilerin temininde bölgesel tedarikçileri tercih etmekteyiz.	0	6,38	2,13	36,2	55,3	4,40 +
C12 Sektördeki işletmeler tanıtım, pazarlama, nakliye ve AR-GE gibi alanlarda işbirliği yapmaktadır.	23,4	42,6	4,26	23,4	6,38	2,47 -
C13 Ürünlerin dağıtım ve pazarlanmasında bölgede bulunan işletmeler kullanılmaktadır.	23,4	19,1	14,9	21,3	21,3	2,98 -

*Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle katılıyorum (5).

Çizelge 13. Firma stratejisi, yapısı ve rekabet analiz sonuçları

Table 13. Firm strategy, structures and competition analysis results

Firma Stratejisi, Yapısı ve Rekabeti	Cevaplar (%)					Ort. (+/-)
	1*	2*	3*	4*	5*	
D1 Sektördeki aktörler arasında işbirliği ve diyalog güçlüdür.	19,1	27,7	23,4	23,4	6,38	2,70 -
D2 Sektördeki aktörler arasında iletişimi güçlendiren faaliyetler yeterlidir.	27,7	48,9	23,4	0	0	1,96 -
D3 Sektör içi ağ yapıları ve işbirliği oluşturma girişimleri yeterlidir.	53,2	27,7	12,8	4,26	2,13	1,74 -
D4 Sektörde kamu ihaleleri için işbirliği yapılmaktadır.	76,6	14,9	8,51	0	0	1,32 -
D5 Sektör aktörlerinin işbirliği ve çok ortaklı projelere başvurusu yaygındır.	74,5	12,8	12,8	0	0	1,38 -
D6 Üretim sürecinde makine altyapısı yeterli düzeydedir.	4,26	4,26	0	29,8	61,7	4,40 +
D7 Sektörde üretim yapanlar yeni çıkan teknolojiye adapte olabilmektedir.	0	8,51	0	59,6	31,9	4,15 +
D8 İşletmeler yerel üniversite ile araştırma, geliştirme ve işbirliği yapmaktadır.	40,4	38,3	14,9	6,38	0	1,87 -
D9 Bölgede faaliyet gösteren işletmeler, alanında yenilikçi olabilmektedir.	2,13	0	19,1	53,2	25,5	4,00 +

*Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle katılıyorum (5).

Karo Modelinin diğer unsuru olan devlet faktörüne ilişkin sonuçlar Çizelge 14'te verilmektedir. Buna göre devletin kümelenmelere desteğinin bulunması avantajlı yönüken, bürokratik işlemlerin sadeleştirilmesine yönelik desteklerin yetersizliği ve sektörde değer zincirinin tamamlanması yönündeki desteklerin yetersiz olması ise dezavantajlarıdır.

Karo Modeli kapsamında Isparta meyvecilik sektörü için analiz edilen son unsur, şans faktörüdür. Bu faktöre ait avantaj ve dezavantajlar Çizelge 15'te sunulmaktadır. Sektörün büyük pazarlara veya alanlara coğrafi konum itibarıyla yakın olması bir şans olarak kabul edilirken, diğer faktörler ise yüksek oranda olumsuz etkilenmesi nedeniyle sektörün şanssızlıkları olarak görülmektedir.

Farklı sektörlerde kümelenme analizi yapan ve bu araştırmada da yararlanılan benzer bilimsel çalışmalardan Karayılmazlar ve Şener Uzcan (2016) ve Sayın (2017),

araştırmalarının sonucunda sektörler arasında birliktelik önermektedir. İşletmeler arasında iletişim ve diyalog sorunlarının bulunması, karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin gelişmemesinin rekabetçilik açısından sektörleri zayıf kıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Meyvecilik sektörünün Isparta'da gelişmesinde iklim ve su kaynaklarının rolü büyüktür. Meyve yetiştiriciliğine bağlı olarak depolar da gelişme göstermiştir. Aynı zamanda diğer destekleyici tedarikçiler de bölgede yoğunlaşmıştır.

Hem il ekonomisi hem ilin Türkiye üretimine katkısı açısından elma ve kiraz başta gelen meyvelerdir. Türkiye'deki toplam elmanın %20,36'sı ve kirazın %5,32'si Isparta'da üretilmektedir.

Çizelge 14. Devlet faktörü analiz sonuçları

Table 14. State factor analysis results

Devlet Faktörü	Cevaplar (%)					Ort. (+/-)
	1	2	3	4	5	
E0 ¹ Devletin kümelenme desteği vardır.						
E1 Bürokratik işlemlerin sadeleştirilmesine yönelik destekler mevcuttur.	53,2	14,9	25,5	6,38	0	1,85 -
E2 Sektörde değer zincirinin tamamlanması için destekler mevcuttur.	31,9	19,1	48,9	0	0	2,17 -

¹Devletin kümelenmelere desteği olduğu için anket sorularında bu soru yer almamıştır, *Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle katılıyorum (5).

Çizelge 15. Şans faktörü analiz sonuçları

Table 15. Chance factor analysis results

Şans Faktörü	Cevaplar (%)					Ort. (+/-)
	1*	2*	3*	4*	5*	
F1 Sektör, büyük pazarlara veya alanlara coğrafi konum itibari ile yakındır.	6,38	6,38	31,9	23,4	31,9	3,72 +
F2 Sektör, doğal afetlerden etkilenmemektedir.	80,9	19,1	0	0	0	1,19 -
F3 Ülke içindeki ve dışındaki çatışma ve savaş ortamı sektörü etkilememektedir.	78,7	12,8	6,38	0	2,13	1,34 -
F4 Dünya finans piyasalarında veya değişim oranlarında önemli kaymalar sektörü etkilememektedir.	68,1	4,26	0	4,26	4,26	1,53 -
F5 Petrol-fiyat şokları gibi girdi maliyetlerindeki değişiklikler sektörü etkilememektedir.	89,4	10,6	0	0	0	1,11 -
F6 Sektör küresel veya bölgesel talepteki değişikliklerden etkilenmemektedir.	34	38,3	2,13	25,5	0	2,19 -

*Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle katılıyorum (5).

Isparta'nın tüm ilçelerinde elma ve kiraz üretimi yapılmakta birlikte Eğirdir, Gelendost, Senirkent, Yalvaç, Şarkikaraağaç elma üretiminde; Senirkent, Merkez İlçe ve Uluborlu ise kirazda en fazla üretim miktarına sahip ilçelerdir. Isparta'da üretilen elma ağırlıklı olarak iç piyasada tüketilirken kiraz ihracatta da önemli yer bulan bir üründür.

Isparta meyvecilik sektöründe çok sayıda üretici ve tedarikçi bulunmaktadır. Fakat işletmeler arasında herhangi bir ilişki ağı yoktur. Küreselleşmeyle birlikte arz edilenin hedef kitleyi yönlendirdiği bir üretim sisteminden talebin yönlendirdiği bir üretim sistemine geçilmiş olması ürünlerin pazarlamasında ve rekabet avantajı sağlamada önemli hale gelmiştir.

Yapılan çalışmanın analiz sonuçlarına göre, uygun iklim şartlarının ürüne özel bir tat ve aroma katması Isparta'da meyveciliğin gelişmesini sağlayan en önemli avantajdır. Ayrıca, ilde meyvecilik sektöründe faaliyet gösteren üretici ve diğer ilgili endüstriler, yenilikleri ve teknolojiyi takip etmektedir. Nitekim üretim sürecinde yeterli makine altyapısı, dünyadaki gelişmeler yönünde küçük alandan daha fazla verim alınmasına imkân veren yeni çeşitlerin yetiştirilmesi ve dikim yöntemlerinin uygulanması da bunu göstermektedir.

Doğal koşulların da etkisiyle bölgede çok sayıda üretici ve destekleyici sektör bulunmaktadır. Bu sektörler arasında bilinçli ve sürekli bir işbirliği kültürü geliştirilerek yerel dinamiklerin harekete geçirilmesi neticesinde sektörün rekabet gücünü artırmada 'kümelenme', bir model olarak önerilebilir. Ayrıca sektör için yapılacak benzer ve tamamlayıcı araştırmalar ile avantajları daha iyi kullanacak ve dezavantajların etkilerini azaltacak stratejiler üzerinde çalışılması gerekmektedir.

Teşekkür

FYL-2018-6741 No'lu Proje ile araştırmayı maddi olarak destekleyen Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi Başkanlığına teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Anonim. 2018a. Isparta Genel Bilgiler. Erişim: <http://ispartada.gen.tr/isparta-genel-bilgiler/> (24.10.2018).
- Anonim. 2018b. Isparta Nüfusu. Erişim: <https://www.nufusu.com/il/isparta-nufusu> (24.10.2018).
- FAO. 2018. Food and Agriculture Data. Erişim: <http://www.fao.org/faostat/en/#home> (13.12.2018).
- Giray FH. 2015. Elma Pazarlaması ve Kayseri İçin Durum Analizi. T.C. Kayseri Valiliği İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Kayseri Elma Çalıştayı, 25-26 Mart 2015, Kayseri, s. 167-168.
- Gürpınar K, Sandıkçı M. 2008. Uluslararası Rekabetçilik Analizinde Michael E. Porter'ın Karo Modeli. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 105-125.
- Karayılmazlar S, Şener Uzman G. 2016. TR81 Düzey 2 Bölgesi Orman Ürünleri Endüstrisinde Karo Modeli ile Rekabet Analizi. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 18(2): 71-81.
- Kartal G. 2013. Bölgesel Kalkınmada Kümelenme: Türkiye'de Turizm Kümelenmesi (2000-2012). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 223.
- Koç M, Özbozkurt OB. 2014. Ulusların Rekabet Üstünlüğü ve Karo Modeli Üzerine Bir Değerlendirme. İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 2(3): 85-91.
- Porter ME. 1990. The Competitive Advantage of Nations. Harvard Business Review, 74-91.
- Porter ME. 1998. Clusters and The New Economics of Competition. Harvard Business Review, 77-90.
- Routledge EJ. 2018. Competitive Advantage. College of Business and Economics. Erişim: file:///C:/Users/USER/Downloads/mbalecture03_sans%20faktor%20tan%20C4%B1m.pdf (09.04.2018).
- Sargin S, Okudum R. 2014. Isparta İlinde Soğuk Hava Depolarının Kuruluşu, Gelişimi ve Gelişime Etki Eden Faktörler. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (31): 111-132.
- Sayın M. 2017. Bölgesel Rekabetçilik ve Kümelenme: Alanya Turizm Konaklama Sektörü Küme Analizleri ve Stratejisi Önerisi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Isparta, 359.
- TÜİK. 2018. Bitkisel Üretim İstatistikleri. Erişim: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr> (05.12.2018).
- Ulusoy G. 2006. Rekabetçilik ve Yenilik. II. Ulusal Mühendislik Kongresi, Sabancı Üniversitesi, Zonguldak, 11-13 Mayıs 2006, s. 4.
- Yiğit S. 2012. Kümelerin İnovasyon Kapasitesinin Kaynak Tabanlı Görüş Çerçevesinde İncelenmesi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Tokat, 202.